

Moviments artístics de/a l'Empordà

Portada de la publicació PH
(Plataforma Empordanesa d'Art
Contemporani), núm. 4, abril
de 1998, dedicada a la censura.

Moviments artístics de/a l'Empordà

Anna Capella

MOVIMENTS ARTÍSTICS DE L'EMPORDÀ

L'Empordà sempre ha estat considerat una terra d'artistes. Artistes ja en deuriem ser aquells primers pobladors del territori que, entre cacera i cacera, trenaven cordes de joncs o decoraven ceràmica a redós de l'Albera. Bromes a part, el que és cert és que la tendència moderna de considerar l'Empordà com una terra d'artistes ha estat un fet a partir del moment que s'han relacionat les particularitats paisatgístiques d'aquest territori amb les tendències artístiques dels autors que hi han creat. Des de final del segle XIX, en què el viatge se socialitzava –i permetia la descoberta d'altres indrets, la comparació i la concreció de la diferència– i fins als nostres dies, l'Empordà s'ha viscut i s'ha visitat com un lloc especial, on la creació artística pot ser expressada amb una certa especificitat.

La visió àmplia de l'horitzó (llum i espai) va permetre que un important nombre d'autors realitzessin les seves obres sota aquest influx, en un moment en què el paisatge, els homes que l'ocupaven i la història dels que l'havien habitat eren el rerefons de tota inspiració creativa. Amb Meifrén, Eugeni d'Ors, Àngel Planells, Josep Pla, Salvador Dalí o Fages de Climent, la llista pot ser molt llarga i especialment nodrida tant de personatges nascuts aquí com dels que s'hi instal·laven temporalment. I pel que expliquen els creadors actuals, per més que una gran majoria no vinculi el paisatge al seu treball d'una manera explícita –tot i que molts ho continuen fent–, l'atmosfera pròpia d'aquí els continua influenciant.

Tot i aquesta presència constant, ha estat sempre difícil constatar la coherència de grups, estils o maneres de fer comuns que anessin més enllà de les particularitats creatives individuals. Els indicatius d'un escola empordanesa de paisatge o d'un moviment artístic surrealista històric sempre han resultat poc vertebrats quan els historiadors de l'art han intentat sistematitzar-los. El vincle ha estat útil per unir influències de mestratge (casos Núñez, Reig o Dalí), realitats generacionals (Grup Indika o Grup 69), tendències artístiques (abstracció i informalisme), localitzacions geogràfiques (els artistes de Cadaqués), publicacions compiladores (*La Costa Brava vista pels seus millors pintors*, de Ramon Reig), o per donar a conèixer l'obra de diversos autors en forma d'exposicions col·lectives, sota el topònim genèric *Empordà* com a unitat de procedència.

MOVIMENTS ARTÍSTICS A L'EMPORDÀ

Tot i el domini de caràcters particulars i de trajectòries individuals, la comarca sempre ha produït un nombre important d'iniciatives artístiques col·lectives i ha sabut generar una infinitat de moviments artístics, si ens atenim al sentit literal de la paraula. Ja sigui pel gran cens actiu de creadors reunits a la zona, pel fet

G I R O N A : L ' A R T D ' U N P R E S E N T

de ser considerada sempre una zona de pas i d'acollida, per les mateixes característiques geogràfiques i atmosfèriques ja esmentades o pel caràcter contestatari, orgullós i reivindicatiu dels seus creadors, a l'Empordà s'han succeït nombrosos esdeveniments que avalen la nomenclatura de *terra d'artistes*.

Històricament i encara avui, lluny de ser una zona ben dotada d'equipaments culturals i espais d'exhibició de titularitat pública, els esdeveniments artístics han tingut lloc molt sovint des de les iniciatives del teixit associatiu, casinos i entitats, o des de la iniciativa privada, que va dotar notablement de moviment artístic contemporani les galeries Figueres –especialment sota el lideratge de Jagi Massanet o de Carles Vallès– i de Cadaqués en una època determinada –on encara perdura la mítica *Cadaqués de Lafranco Bombelli, ara amb Hug Mallà al capdavant*–. La Primera Manifestació d'Art Contemporani Empordanès o les mogudes de l'Assemblea Democràtica d'Artistes també hi van contribuir. Tradicionalment la Rambla i el carrer, juntament amb els cafès, les fondes i els restaurants, han estat punts neuràlgics de tertúlies que han generat, si més no, grans experiències iniciàtiques i força literatura, a part de les festes i trobades de Portlligat i el seu entorn més immediat, quan arribava el bon temps.

Si ens centrem en els antecedents consolidats més directes –quant a manifestacions d'art contemporani–, podem tenir presents les exposicions del Museu de l'Empordà des dels anys 70, una quinzena d'edicions de la Mostra d'Art de Garriguella dels anys 80, les exposicions a l'entorn del Festival Internacional de Música de Vilabertran o el MiniPrint Internacional de Cadaqués (25 anys), per esmentar-ne alguns.

El març de 1996 va tenir lloc a Figueres un «moviment» concret i especialment multitudinari, en format de contraexposició que actuava com a revulsiu a la mostra «L'Empordà, terra d'artistes», que tenia lloc al museu de l'Empordà. Títolada «L'Empordà, terra d'autistes», va servir per donar veu i cohesionar a un grup de joves creadors descontents amb la política cultural i museística de la ciutat. Així, es va crear el PH (Plataforma Empordanesa d'Art Contemporani), que l'agost de l'any següent va organitzar «Ocupacions» (com a intent de reivindicar la falta d'espais d'art contemporani a la ciutat), amb instal·lacions al carrer de més de 40 artistes participants. Diverses publicacions i altres esdeveniments van completar la curta però contundent trajectòria d'aquesta plataforma.

Actualment, diferents iniciatives repartides pel territori sostenen el «moviment» artístic de la comarca, que, lluny de bellugar-se només a l'estiu, com considera habitualment la premsa de Barcelona –«la temporada de arte se traslada de nuevo a l'Empordà» (textual de *La Vanguardia* del 17 de juliol de 2005)–, genera activitat tot l'any.

Disposem de la programació estable del Museu de l'Empordà a Figueres, la Fundació Vilacasas a Torroella de Montgrí i les gale-

ries de Cadaqués, Torroella o Sant Feliu de Guíxols, que només fan temporada curta; també, amb iniciatives reincidents, encara que més ocasionals, d'altres museus o entitats culturals més generalistes que programen habitualment art contemporani; o la trajectòria consolidada de la galeria Trece de Ventalló, la Horizon de Colera, o les activitats que porten a terme els espais gestionats per artistes, com Km7, Espai d'Art (Orriols-l'Escala), la Fundació Rodríguez Amat (Garrigoles) o la Fundació Niebla (Casavells).

Un cas especial és la Nau Còclea de Camallera, que des de l'any 1995 manté, amb voluntat pluridisciplinària, un espai de creació i producció de projectes emergents (noves pràctiques artístiques, creació audiovisual i música experimental), exhibició i línia editorial pròpia, i que organitza anualment el Festival Música 13. És un referent molt més enllà de la comarca, com també ho podrà ser el Festival Maçart, promogut per artistes residents a Maçanet de Cabrenys, que cada juliol ininterrompudament des de fa vuit edicions concentra un cap de setmana artístic d'intervencions a l'espai i actuacions diverses. Aquest any, en un intent d'obertura i professionalització per part dels organitzadors, ha estat dedicat al paisatge efímer i a les visions de la creació contemporània. La plataforma anti-MAT també hi era present. Un cas paradigmàtic per ser un model corrent però que no practica cap altre municipi de la zona és la Beca Primavera de l'Escala, que ja es troba en la seva setena edició. D'abast internacional i destinada a artistes joves és una beca de residència i taller, a la casa forestal de Sant Martí d'Empúries, per tal d'elaborar projectes propis.

Altres fenòmens més recents, però que també cal seguir de prop, perquè continuen avalant la constància de moviment, són el Festival Electrolladó; la Cèl·lula Sant Mori, que entre altres activitats ha organitzat dues edicions de MAPA (dansa, teatre, música, *performance* i instal·lació); les Jornades d'Estudis Oberts organitzades des de fa tres anys per més d'una vintena d'artistes residents a la comarca; l'obertura temporal de l'Asil Gomis d'Aguil·lana com a espai d'exposició, que caldria mantenir més sovint; el projecte editorial CRU, que elabora llibres d'artista; o la particular Biennial de Jafre, que reuneix durant un cap de setmana del mes d'agost l'obra d'artistes de renom internacional en aquest poble empordanès i que en anys alterns edita *El Bastón Blanco*.

L'agost de l'any 2000 un immens incendi va cremar 6.000 hectàrees del cap de Creus i les Alberes. Pocs dies després, una trobada urgent de més de 40 artistes va repoblar la muntanya del castell de Quermançó amb les seves obres d'art i instal·lacions efímeres, que van quedar-se allà fins que la pluja les va dissoldre. Una prova entranyable de compromís i de resposta unitària, com tantes d'altres hi ha hagut, en aquesta terra d'artistes que vetlla per no ser d'autistes.

•
Anna Capella és directora del Museu de l'Empordà.